

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 053 «Психологія»
за освітньою програмою «Психологія»
на тему: **«Вплив арт-терапії на розвиток функцій мовлення у дітей**
дошкільного віку»

Виконавець:

студентка центру заочної та
вечірньої форм навчання

Романчикова А.А. _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

Доктор філ. в гал психології
(науковий ступінь, вчене звання)

Бальбуза Олена Миколаївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку Української держави одним із пріоритетними напрямками державної політики є модернізація освіти для забезпечення всебічний гармонійний розвиток особистості дитини. Це є відомо, що головною умовою для дитини є особистісно-психічна розвитку — це збереження мовленнєвої функції або, у разі мовлення патології, корекцію і розвиток усіх її структурних компонентів як повноцінний засіб спілкування.

Проведено спостереження за розвитком науки та динамікою досліджень можна констатувати підвищену увагу вчених до проблеми аутизм і аутичні розлади. Теоретичний аналіз та узагальнення наукові дослідження з проблеми вивчення комунікативних розладів у дітей з психофізичними вадами свідчить про особливу важливість формування сфери спілкування у дітей з аутичними розладами (Баенская, 2001; Башина, Тиганов, 2005; Бессмертная, 2008; Богдашина, 1999; Душка, 2013; Ісаєв, Каган, 1975; Каган, 1996; Карвасарська, 2003; Веденіна та Костін, 2003).

Але, незважаючи на всебічне вивчення особистості дитини з особливими потребами, безпосереднє вивчення мовленнєвої діяльності дещо збереглося поза межами вчених. Аналіз науково-метод літературі свідчить, що в спеціальній психолого-педагогічній літературі педагогічні умови та теоретико-методологічні основи в діяльності по формуванню мовлення у дітей з аутичними розладами немає визначені та обґрунтовані. Підсумовуючи дослідження вчених (Скрипник, 2008; Островська, 2013; Хворова, 2010; Шеремет, 2011; Шульженко та Шеремет, 2011; Шеремет та ін., 2019; Мельник, 2019). Якість когнитивної активності у шкільному та в подальшому дорослому житті напряму залежить від своєчасного й повноцінного оволодіння мовленням (Н. Аксаріна, А. Богуш, М. Кольцова, Г. Розенгарт-Пупко, Ф. Сохін, Є. Тихеева та ін.).

З кожним роком збільшується кількість дітей із тими чи іншими мовними порушеннями. Це потребує нових способів компенсації мовних

порушень. Зросла кількість дітей із функціональними розладами мовлення, у яких страждають функції планування, контролю, узагальнююча функції. Компенсація мовних порушень у корекційній роботі може спиратися лише релевантну діяльність дошкільника – сюжетно-рольову гру, конструювання, малювання. Але роль образотворчої діяльності не була достатньо вивчена вченими. Це й визначило вибір теми нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – вплив образотворчої діяльності на розвиток функцій мовлення.

Предмет дослідження – комунікативна та мовленнєва активність дітей з мовленнєвими порушеннями.

Метою дослідження є виявлення впливу образотворчої діяльності на розвиток функцій мовлення у дітей дошкільного віку.

Для досягнення мети дослідження, необхідно розв'язати наступні завдання:

- на підставі теоретичного аналізу літератури узагальнити данні про психологічні особливості розвитку дітей дошкільного віку, особливості формування у них функцій мовлення та вплив арт-терапії на розвиток функцій мовлення у дітей дошкільного віку;

- підібрати надійні та валідні психологічні методики спрямовані на виявлення впливу образотворчої діяльності на розвиток функцій мовлення у дітей дошкільного віку;

- дослідити комунікативну та мовленнєву активність та наявність внутришньоособистісних конфліктів у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями та проаналізувати отримані дані;

- розробити арт-терапевтичну програму для дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями з корекційно-розвитковим складником.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання завдань дослідження було використано наступні методи.

Теоретичні методи: аналіз психологічної та психолого-педагогічної літератури; емпіричні: спостереження, соціометрія, інтерв'ю-бесіда,

проективні методики; методи математичної обробки даних: статистичні та аналітичні. Програму психодіагностичного дослідження склали: а) Соціометрія Дж. Морено, дані якої потрібні для розуміння статусу дитини з мовленнєвими порушеннями у групі однолітків; б) спостереження щодо комунікативної та мовленнєвої активності; в) проективна методика «Дитячий апперцептивний тест (Children's Apperception Test – CAT) розроблений Леопольдом та Сонею Беллак», що виявляє наявність внутрішньоособистісних конфліктів, динамічні та структурні особливості поведінки дитини серед однолітків; г) проективна методика Казки Луїзи Дюсс; д) методика «Диференційована уява» для дослідження творчої та емоційної уяви дитини; е) проективна методика «Колірний тест Люшера», що дозволяє визначити емоційне самопочуття дитини, її емоційного стану, в якому дитина частіше знаходиться, а також її оціночне ставлення до дитячого садка.

Обсяг і структура роботи: Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний об'єм роботи – 68 сторінок, робота проілюстрована 3 малюнками та 3 таблицями. Список використаної літератури містить 55 джерела.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження та практичне значення роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічне обґрунтування впливу образотворчої діяльності на розвиток функцій мовлення у дітей дошкільного віку» розкрито: психологічні особливості дітей дошкільного віку; особливості формування функцій мовлення у дітей дошкільного віку (активне становлення фонетичної сторони мови, розвиток зв'язного мовлення та формування комунікативних функцій мови); сутність метода арт-терапії як фактору розвитку функцій мовлення у дітей дошкільного віку.

У другому розділі «Дослідження впливу арт-терапії на розвиток функцій мовлення у дітей дошкільного віку» описано організацію та методи емпіричного дослідження, що було використано: метод соціометрії, інтерв'ю-бесіда, проєктивні методики, які відповідають віковим особливостям дітей дошкільного віку; проінтерпретовані результати даних, що були отримані у ході дослідження щодо комунікативної поведінки, сутності внутрішньоособистісних конфліктів дитини, що виникають внаслідок незадоволеності провідних потреб дитини, її нетипова поведінка серед однолітків з урахуванням структурних та динамічних особливостей, виявлення наявності страхів у дітей з мовленнєвими порушеннями, дослідження творчої та емоційної уяви дитини, виявлення емоційного стану, в якому дитина частіше знаходиться, а також її оціночне ставлення до дитячого садка. Визначено вплив арт-терапії на розвиток функцій мовлення у дітей дошкільного віку.

В результаті емпіричного дослідження визначено, що у дітей дошкільного віку з порушеннями функцій мовлення виражені прояви комунікативної дезадаптації, підвищеного рівня тривоги, знижену самооцінку на тлі мовленнєвих порушень та недорозвитку емоційно-вольової сфери.

Слід підкреслити, що діти чотирьох-шості років із мовленнєвими порушеннями мають свою специфіку у становленні сфери психіки, обумовлену, з одного боку, органічним дефектом, з іншої сторони, своєрідністю комунікативної діяльності, що призводить до неповної реалізації вікового потенціалу.

Запропоновано та описано створену авторську програму з арт-терапії для дошкільнят з мовленнєвими порушеннями, яка дозволить дітям дошкільного віку з порушеннями мовленнєвих функцій успішніше опановувати комунікативні навички, отримувати відчуття успіху, що дуже важливо задля успішної соціалізації у середовищі однолітків і адаптації до нових умов.

ВИСНОВКИ

1. Теоретично узагальнено психологічні особливості розвитку дітей дошкільного віку, особливості формування у них функцій мовлення та вплив арт-терапії на розвиток функцій мовлення у дітей дошкільного віку з порушення мовленнєвої функції шляхом аналізу наукової літератури та наукових досліджень. Зростає кількість дітей із функціональними розладами мовлення, у яких страждають функції планування, контролю, узагальнююча функції та несформовані комунікативні навички, а також це впливає на мовленнєву та комунікативну активність дитини дошкільного віку.
2. Створено програму дослідження в яку увійшли надійні та валідні психологічні методики, що були спрямовані на виявлення впливу образотворчої діяльності на розвиток функцій мовлення у дітей дошкільного віку. Програму психодіагностичного дослідження склали: а) Соціометрія Дж. Морено, б) спостереження щодо комунікативної та мовленнєвої активності; в) проєктивна методика «Дитячий апперцептивний тест (Children's Apperception Test – CAT) розроблений Леопольдом та Сонею Беллак», г) проєктивна методика Казки Луїзи Дюсс; д) методика «Диференційована уява»; е) проєктивна методика «Колірний тест Люшера».
3. Досліджено комунікативну та мовленнєву активність та наявність внутрішньоособистісних конфліктів у дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями. За даними нашого дослідження мовленнєві порушення та їх характер заважають дитині зайняти більш високе становище у системі особистих взаємин з однолітками і, призводять до порушень у комунікативній сфері. Мовленнєві порушення мають виражені прояви низького рівня засобів комунікації, що впливає на низьку мовленнєву та комунікативну активність. Рівень самооцінки дітей з мовленнєвими порушеннями знижений, і про це свідчить вибір не головного героя у тесті, а другорядної ролі та підкреслює пригнічення наявних аттитюдів, неусвідомлення власних потенційних можливостей, бажань і потреб. Мають місце не тільки вікові страхи, а й загальний стан тривожності та

занепокоєння. Тобто, порушення мовленнєвої функції мають безпосередній вплив на емоційний стан дитини, розвиток емоційної та комунікативної сфери.

4. Розроблено арт-терапевтичну програму для дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями з корекційно-розвитковим складником, яка заснована на комплексному підході, має індивідуальну корекційно-розвивальну спрямованість та орієнтована на розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, підвищення мотивації до спілкування, формування конструктивної взаємодії на основі арт-терапевтичної діяльності. Результатами програми передбачено зниження дитячої тривожності, зменшення агресії в ігровій ситуації; набуття навичок конструктивного спілкування та проявлення комунікативної та мовленнєвої активності у дітей з мовленнєвими порушеннями.

Таким чином, мета і завдання дослідження є досягнутими.